

- ¹⁸ Грушевський М. Хронологія подій Галицько-Волинської літописи // ЗНТШ. – Л., 1901. – Т. 41. – С. 1–72.
- ¹⁹ Він же. Матеріали до історії...
²⁰ Там само. – С. 2–10.
- ²¹ Він же. Чи маємо автентичні грамоти кн. Льва? // ЗНТШ. – Л., 1902. – Т. 45. – С. 1–22.
- ²² Він же. Кілька грамот Володислава Опольського // ЗНТШ. – Л., 1903. – Т. 51. – С. 1–8.
- ²³ Він же. Матеріали до історії суспільно-політичних і економічних відносин Західної України. Серія I (ч. 1–80) // ЗНТШ. – Л., 1905. – Т. 63. – С. V+1–46.
- ²⁴ Він же. Чи маємо ...
²⁵ Там само. – С. 15–17, 20–21.
- ²⁶ Грушевський М. Кілька грамот .... – С. 1.
- ²⁷ Крижановський А. Причини до роду Бибельських зібраних аристократом львівським Яном Прохійциком (до друку приладив М. Грушевський) // ЗНТШ. – Л., 1902. – Т. 48. – С. 12.
- ²⁸ Там само. – С. 2.
- ²⁹ Там само. – С. 8–10; Петрик А. До історії боярства та боярських родів Перемишльської землі // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Вип. VI. – Дрогобич, 2002. – С. 114.
- ³⁰ Там само. – С. 5.
- ³¹ Кордуба М. Вказ. праця. – С. 7.
- ³² Там само. – С. 9.
- ³³ Там само.
- ³⁴ Там само. – С. 11.
- ³⁵ Кордуба М. Західне пограниччя Галицької держави між Карпатами та Долинін Сяном // ЗНТШ. – Л., 1925. – Т. 138–140. – С. 159–245.
- ³⁶ Там само. – С. 219–224.
- ³⁷ Крип'якевич І. Де був Дем'ян тисящиком? (Причинок до історії урядів в Галичині першої половини XIII віку) // ЗНТШ. – Л., 1905. – Т. 67. – С. 1–3.
- ³⁸ Перфецький С. Перемишльський літописний кодекс першої редакції в складі хроніки Яна Длугоша // ЗНТШ. – Л., 1927. – Т. 147. – С. 1–54.
- ³⁹ Там само. – С. 25.
- ⁴⁰ Там само.
- ⁴¹ Терлецький О. Політичні події на Галицькій Русі в р. 1340 по смерті Болеслава Юрія II // ЗНТШ. – Л., 1896. – Т. 12. – С. 1–26.
- ⁴² Там само. – С. 3.
- ⁴³ Там само. – С. 14.
- ⁴⁴ Там само. – С. 17.
- ⁴⁵ Там само. – С. 26.
- ⁴⁶ Барвінський Б. Кошапівці в Перемишльській землі в XV–XVI ст. // ЗНТШ. – Л., 1930. – Т. 100. – Ч. II. – С. 19–175.
- ⁴⁷ Там само. – С. 68–144.
- ⁴⁸ Там само. – С. 78.
- ⁴⁹ Там само. – С. 118.
- ⁵⁰ Там само. – С. 125–130.
- ⁵¹ Там само. – С. 145–148, 154, 156.
- ⁵² Фишляк І. З історії села Ліпні сяницького повіта // ЗНТШ. – Л., 1928. – Т. 149. – С. 85–116.
- ⁵³ Там само.
- ⁵⁴ Там само. – С. 92–93.
- ⁵⁵ Там само. – С. 94.

Галина Міщук

РУКОПИСИ З НУМІЗМАТИКИ В АРХІВІ ОДЕСЬКОГО ТОВАРИСТВА ІСТОРІЇ ТА СТАРОЖИТНОСТЕЙ У ЗБІРАННІ ІНСТИТУТУ РУКОПИСУ НБУВ

Історія нумізматики, зокрема другої половини XIX ст., тісно пов'язана з іншою спеціальною історичною дисципліною – археологією. Протягом тривалого часу нумізMATика не виокремлювалася з археології, а розглядалася як її частина. Монети, які серед колекціонерів старожитностей і науковців XVIII–XIX ст. називалися “медалями”, справедливо вважалися археологічними пам'ятками, історичними джерелами. Інтенсивний розвиток досліджень у галузі класичної нумізматики на початку XIX ст. зумовлювали насамперед археологічні знахідки та відкриттями у розкопках грецьких колоній Північного Причорномор'я. На рубежі XIX ст. найпопулярнішою формою колекціонування і музейництва залишалися приватні нумізMATичні зібрання колекціонерів і науковців, власні мінц-кабінети, які існували при домашніх музеях раритетів і старожитностей і, відповідно, не виконували публічних функцій, тобто були не доступні громадському та інтелектуальному згуртованому загалу. Проте, у цей період у деяких академічних інституціях, наукових товариствах і навчальних закладах були засновані також мінц-кабінети, де зосереджувалися цінні колекції старожитних монет і медалей. Отже, лише у кінці XIX ст. нумізMATика виок-

ремлюється у самостійну дисципліну у сучасному розумінні. Саме у цей період розгортається науково-дослідна робота Одеського товариства історії та старожитностей у галузі нумізматики як одного з пріоритетних напрямків його діяльності.

Одеське товариство історії та старожитностей було засноване у березні 1839 р. як наукове товариство, що мало на меті вивчення регіональної історії Півдня України. Згідно з його статутом, воно було створене для поширення історичних та археологічних відомостей про Новоросійський край та Бессарабію.

Серед його засновників були аматори історії, археології, нумізматики – Дмитро Максимович Княжевич, Олександр Скарлатович Стурдза та ін. Одним із головних ініціаторів створення Товариства вважався Микола Никифорович Мурзакевич (1806–1883), спочатку секретар (1839 – 1875), згодом – віце-президент товариства (1875–1883).

Результати власних розвідок члени Товариства публікували в “Записках Одесского общества истории и древностей”, які виходили з 1884 р. по 1919 рр. Тут поряд зі статтями з історії, археології, етнографії, географії та статистики краю, містилися праці з нумізматики.

В архіві Одеського товариства історії та старожитностей (Інституту рукопису НБУВ, фонд V) зберігається багатогранна рукописна наукова спадщина вітчизняних авторів-нумізматів початку XIX ст. Зaujважимо, що вони не були дійсними членами Одеського товариства, оскільки саме Товариство ще не існувало у часи їх творчої активності. Проте власна діяльність цих науковців сприяла розвитку античної нумізматичної Причорномор'я, а їхні приватні колекції слугували підґрунтям для заснування зібрань міських музеїв старожитностей в Одесі, Керчі, Феодосії. Саме до такого кола нумізматів-колекціонерів і вчених належали І. П. Бларамберг, І. І. Граперон, І. О. Стемповський, А. Ф. Спада, внаслідок творчої і громадської діяльності котрих набув міцного імпульсу й розвиток музейництва у Південному регіоні.

Жан (Іван Павлович) Море де Бларамберг (1772–1831) – нумізмат, директор музеїв старожитностей в Одесі (з 1825 р.) і Керчі (з 1826 р.). У 1818 р. колекціонер подарував міні-кабінету Рішельєвського ліцею в Одесі 362 ольвійські і 350 римських монет, знайдених під час археологічних розкопок в Ольвії⁷. У 1825 р. він був засновником зібрання Одеського міського музею старожитностей, де знаходилася нумізматична колекція Причорноморського регіону, з них дуже багата збірка ольвійських монет – близько 500–600 примірників. З 1842 р. його колекція частково була ним офірована, а також – його нащадками до Одеського музею, частково ж після смерті власника придбана вченим і знавцем старожитностей бароном Станіславом Шодуаром⁸.

І. П. Бларамберг досліджував нумізматичну Ольвію й сусідніх з нею давньогрецьких поселень. Результатом цих багаторічних студій стала розвідка, опублікована у Парижі у 1822 р. “Choix ses medailles antiques d’Olbiopolis, ou Olbia, avec une notice sur Olbia (Париж, 1822) з додатком плану руїн м. Ольвії та 21 таблицєю, що містить 2304 зображення монет та 29 монограм⁹”.

Цінними першоджерелами для вивчення наукового доробку І. П. Бларамберга у царині класичної нумізматичної та встановлення повного складу його власної збірки є поряд із надрукованими описами колекції, неопубліковані рукописи вченого, що зберігаються в ІР НБУВ. Це джерело “Antiquites decouvertes en differens tems dans les ruines d’Olbia et conservees dans le Cabinet du Conseiller d’etat de Blaramerg a Odessa” “Старожитності, знайдені під час розкопок в Ольвії” (ф. V, № 1017), де у частині “Plange VII” зафіксовані медалі Ольвії¹⁰, “Liste onomastique des Citoyens d’Olbiopolis on Olbia, don’t les inscriptions, les medailles et autres monuments de ville ce’lebre” – алфавітичному покажчику написів, медалей та авторів пам’яток з Ольвії (ф. V, № 1018), “Apercu ou notice explicative de quelques objets d’antiquite, de converts en Tavrude dans un tumulus, pres disute de’ancienue Panticapee” – описані античні пам’яток з розкопок у Тавриді – медалі Пангікалея. “Catalogus de different antiquites du Cabinet de Blaramberg” – Каталог старожитностей з кабінету Бларамберга, де зафіксовані монети¹¹.

Наступником І. П. Бларамберга на посаді директора Одеського міського музею старожитностей був Антон Францевич Спада (1779–1843), міський бібліотекар, член Одеського товариства історії та старожитностей. В архіві Товариства донині знаходиться його праця у двох частинах французькою мовою, написана дослідником у 1840 р. в Одесі, рукописне дослідження А. Ф. Спади, присвячене сіклям (давньоєврейським монетам) “Dissertation sur le sicile tant en cuivre en argent” (ф. V, № 1128–1129).

У 1849 р. Одеським Товариством були придбані папери Івана Івановича Граперона (1774–1848), карінтинного лікаря, завідувача та куστοша Феодосійського музею старожитностей. Значний за обсягом збірник документів Граперона з планами (ф. V, № 1130–1185), форматом ін Ф, був укладений Н. Мурзаквичем у 1874 р., і, ймовірно, водночас опрацьований у шкіру з написом на шкіряному корінці “Заметки І. І. Граперона”. На форзаці збірника розташовано клеєний екслібрис Одеського товариства історії та старожитностей, а останній аркуш означений штампом бібліотеки Товариства історії та старожитностей, зробленим водночас із вірним записом бібліотекаря А. Ристенюк, датованим 21 жовтнем 1911 р. Збірник містить поряд із суто історичними та археологічними відомостями, таблицями й планами археологічних розкопок, зразками епіграфіки Боспора Кімерійського також і оригінальні рукописні джерела з галузі нумізматичної античної Причорномор'я. Певний інтерес становлять матеріали “Medailles du Rois du Bosphore” із рисунками та відбитками монет (ф. V, № 1132), “Sur les medailles monoyes Suiqan du Mersqan” (ф. V, № 1147) (таблицею, де зафіксовані монети Боспорського царства відповідно кожної епохи правління). Суттєві відомості про конкретний склад нумізматичної колекції Феодосійського музею зафіксовані в рукописному списку “Опись вещам, составляющим Феодосійський музей”, укладеному у 1818 р. У цьому списку читаємо в рубриці “Медалей зберігалося”: 1 Медаль золотая Лизимаха; 1 серебряная Александра – Дар Его Величества Великого князя Николай Павловича; 30 медалей разных серебряных в том числе афинская – 1 Синопа 1. 227 медалей разных медных, в том числе фангорейских – 1” (ф. V, № 1150). Цікавий підпис під цим документом, який свідчить про передачу зібрання І. Граперону Анжело Галлерою, попереднім хранителем музею. Інший документ є фактично копією першого опису, але доповнений ще кількома позиціями нумізматичних пам’яток, а також більш розгорнутим, оскільки у ньому зафіксовані також джерела надходження пам’яток до Музею. На підставі його даних слід зробити висновок, що нумізматичні експонати були переважно подаровані до музею приватними особами – аристократами, меценатами, збирачами старожитностей. Це відомі колекціонери – Великий князь Николай Павлович, генерал Тучков, граф Северин Потоцький, барон Олександр Боде (ф. V, № 1151) та ін. Варто ви-

окремити "Inventaire de Medailles appartenant a Gallea", укладений в березні 1821 р. (ф. V, № 1152), медалі босфорських правителів (ф. V, № 1153, 1154), списки монет (№ 1155, 1156), список давньогрецьких і римських медалей (ф. V, № 1159).

Зашкавлення Причорноморськими старожитностями І. О. Стемпковського – іншого видатного нумізмата віддзеркалилося у його рукописних матеріалах в архіві Одеського товариства. Іван Олександрович Стемпковський (1789–1832) – керченський градоначальник, археолог-класик, нумізMAT, знавець класичної філології, автор досліджень з класичної археології Північного Причорномор'я, колекціонер старожитностей¹⁰. Наукові студії Стемпковського ґрунтувалися на особистому колекціонуванні античних монет Причорноморського регіону. В своєму власному міні-кабінеті він зібрав рідкісну і повну колекцію медалей Ольвії, Пантікапея, Фанагорії, Боспорського царства, яка згодом надійшла до Імператорського Ермітажу в Санкт-Петербурзі, що свідчить про велике наукове значення збірки Стемпковського. Точне уявлення про склад і зміст його багатой колекції дає змогу скласти документ з архіву Одеського Товариства – рукописний каталог античних монет, укладений членом Товариства Григорієм Івановичем Соколовим "Список Монетам принадлежащим Керченскому градоначальнику И. А. Стемпковскому" (ф. V, № 1189). Після смерті Стемпковського, цей "Список" був складений у 1833 р. в Одесі комісією, призначеною новоросійським генерал-губернатором М. С. Воронцовим, у складі місцевих фахівців – Е. В. Тетбу де Марін, А. Ф. Панагидором-Никвулом, А. Ф. Спадою, Г. І. Соколовим. Оцінка колекції членів комісії ґрунтувалася переважно на даних, зафіксованих у відомому на той час каталозі французького нумізмата Теодора Міонне¹¹. Згідно з підсумковими даними експертної оцінки комісії, збірка монет небіжчика Стемпковського коштувала 34 576 франків.

В архіві Товариства зберігається ще один важливий документ – автограф записки І. О. Стемпковського, опублікованої автором в російському перекладі в часописі "Отечественные записки" у 1827 р.¹² Дослідниця І. В. Тушкіна вперше звернула увагу на автограф записки Стемпковського 1823 р. французькою мовою "Note sur les recherches d'antiquites qu'il y aurait a faire dans la Russie Meridionale" (ф. V, № 1224–1517, арк. 1–4) у складі фонду Одеського товариства¹³. Вона дійшла висновку, що ця записка фактично є першою науково-дослідною програмою російської науки про класичні старожитності Півдня Росії. Характерно, що засноване у 1839 р. після смерті І. О. Стемпковського Одеське товариство історії і старожитностей у власній діяльності керувалося напрямками, запропонованими Стемпковським¹⁴.

Зуважимо, що в Інституті рукопису НБУВ поряд із матеріалами вченого із Архіву Одеського товариства, також знаходиться листування 1823–1831 рр. І. О. Стемпковського з іншим відомим науковцем тієї епохи, влас-

ником колекції монет і старожитностей, бібліофілом бароном С. Шодуаром, яке висвітлює коло поточних питань з нумізматики, актуальних для обох збирачів того часу¹⁵.

В архіві Товариства у групі авторських досліджень знаходиться рукопис фундаментальної праці Платона Осиповича Бурачкова (1818–1894) – дійсного члена Товариства, автора низки фахових робіт. Рукопис праці "О местоположении древнего города Каркинитиса и монетах ему принадлежащих", форматом ін Ф на 148 аркушах авторської нумерації, був написаний в березні 1873 р. в м. Херсоні, та містить, очевидно, авторські правки олівцем (ф. V, № 1186). Згодом цей труд був опублікований у "Записках Одесского Общества истории и древностей," Т. XII.

У групі нумізматичних праць привертає увагу рукопис Олександра Львовича Бертье-Делагарда (1842–1920) інженера-будівельника й археолога, нумізмата і бібліофіла, дійсного члена (1880) і віце-президента Одеського товариства, автора досліджень з античної нумізматики грецьких колоній Північного Причорномор'я. Він був власником цінної нумізматичної колекції, значна частина якої надійшла до музею Одеського товариства історії й старожитностей. У фонді зберігається оригінал його вагомої праці "Несколько новых или малоизвестных монет Херсонеса" (ф. V, № 1187), надрукований на машині з, ймовірно, авторськими правками. Це дослідження датоване у Ялті груднем 1904 р. Праця була опублікована незабаром, у 1906 р. у "Записках Одеського Товариства", Т. XXI V¹⁶.

В архіві Товариства відклалися рукописи, які висвітлюють різні аспекти нумізматичних досліджень Півдня Росії та України, переважно XIX – початку XX ст. – праці науковців і приватних осіб, а також роботи невідомого авторства. Певний науковий інтерес становитимуть допоміжні матеріали до праць – окремі спорадичні нотатки, виписки кінця XIX ст. з різних джерел стосовно чеканки та грошового обігу в Київській та Давньорусі. (ф. V, № 1127). Актуального питання в епоху розквіту археологічних відкриттів щодо штучної підробки експонатів торкається "Monnaies imitees de l'antiquite" – праця К. Ф. Лева про підробку монет під старожитні експонати Причорномор'я, написаний у Криму, в с. Ласпі 20 грудня 1875 р. Полідором Ваку (ф. V, № 1126). До цієї же групи матеріалів належить незавершений рукопис "Безыменные тетраалки со скифской лучней. Серебряные и медные деньги царя Фарнака. Монеты Римской гегемонии в Боспоре. Киммерийском. Описания старожитных монет. Таблиці V і VI." (ф. V, № 1188). Поряд із нумізматичними джерелами, які представляють архівну спадщину науковців, що стояли біля витоків вивчення нумізматики в Південному регіоні. В архіві Товариства є документи, які повною мірою репрезентують різноманітні аспекти нумізматичних розвідок у руслі діяльності Товариства у середині і наприкінці XIX ст. Так, напередодні його створення у

зв'язку з розвитком археологічних досліджень у Південному регіоні, набувають і відкриття нових і рідкісних монет античного Причорномор'я, що доводить листування 1822–1831 рр. новоросійського і бессарабського генерал-губернатора з міністерством внутрішніх справ, де йдеться про відкриття нових музеїв старожитностей в Керчі і Одесі та згадується про надбання для них у населення старожитніх монет і медалей. (ф. V, № 1224–1516). У матеріалах 30–60х років XIX ст. розкриваються проєкти комплектування нумізматичного зібрання Товариства, вказані джерела надходження нумізматичних раритетів. Так, у епістолярії 1839 р. стосовно знахідок археологічних пам'яток і монет на острові Феодонісі (Зміїному) йдеться про передачу їх Одеському товариству історії та старожитностей. Рапорти за 1853–1858 рр. від різних приватних осіб до М. Н. Мурзакевича, секретаря Одеського товариства повідомляють про археологічні знахідки монет (ф. V, № 1562–1571). У 1859 р. загалом же нумізматична збірка з Феодонісі була досить значною, на що вказує М. Н. Мурзакевич – 1076 монет¹⁷. Слід зазначити, що документи архіву Одеського товариства свідчать про намагання з боку керівництва Товариства налагодження організації обліку нумізматичних знахідок. Нумізматичні описи були важливою та невід'ємною складовою фахових розвідок членів Товариства, зокрема, в архіві знаходиться лист від 23 листопада 1876 р. з Одеси віце-президента Товариства М. Н. Мурзакевича П. О. Бурачкову стосовно описання старожитніх монет (ф. V, № 2134).

Колекції, вкрай цінні з наукової точки зору, зберігалися у фондах Одеського міського музею старожитностей, а згодом були передані до Одеського товариства історії та старожитностей. Обставини передавання з музею відображені у справі про передачу колекцій (ф. V, № 1548–1561). Таким чином, Товариство було своєрідним центром збирання і вивчення нумізматичних скарбів Півдня України та Росії. Отже, різні приватні особи і установи Півдня сучасної України – Одеси, Мелітополя, Феодосії, Ізмаїла, Херсона, Керчі, Ялти, Севастополя тощо, були певною мірою залучені до процесів формування корпусу нумізматичних пам'яток – джерельної бази для подальших нумізматичних студій як членів Одеського Товариства, так і окремих фахівців. Ці проєкти сприяли розвитку наукової думки на терені України, як власне в галузі історії нумізматики зокрема, так і в суміжних сферах – археології, археографії, класичної філології, історії культури тощо.

Змістовна інформація щодо нумізматичного напрямку діяльності міститься у документах Товариства 1839–1860 рр. Це статут, списки членів, листування, протоколи засідань, господарські записи, звіти про археологічні розкопки, знахідки, музейну роботу тощо. Також відомості цього профілю є в листуванні з різними музеями про надіслані монети, обмін виданнями¹⁸.

Нумізматичні рукописні джерела у складі фонду, що походять з кінця XIX – початку XX ст. пов'язані пере-

важно із діяльністю Ернста Романовича Штерна, який був головою ради Одеського товариства, деканом історико-філологічного факультету Новоросійського університету, відомим античним істориком, археологом, нумізмом, членом декількох авторитетних наукових Товариств. У складі фонду Товариства знаходиться особистий архів Е. Р. Штерна, де серед джерел щодо історії вітчизняної класичної нумізматики виокремлюється інформаційно насичена кореспонденція Штерна. Так, у листуванні Е. Р. Штерна із вітчизняними і зарубіжними науковими інституціями, навчальними закладами, товариствами, а також із приватними особами зустрічаються згадки з нумізматичної тематики. У листах 1907–1908 рр. від керівництва зарубіжних музеїв, наукових Товариств, Академій в Берліні, Мюнхені, Софії, містяться прохання надіслати гіпсовий відбиток медалей з Одеського зібрання (ф. V, № 2060, 2061, 2066), йдеться про надбання монет, а також додані їх відбитки (ф. V, № 2067). Завдяки ініціативі Е. Р. Штерна було налагоджено і бібліографічний обмін виданнями. Бібліографічні новинки з нумізматики – каталоги, статті, дослідження надходили безпосередньо до науковця: зокрема, 31 грудня 1908 р. музей у Берліні повідомляв його про надіслання першого тому каталогу зібрання монет музею (ф. V, № 2098), вченому надіслалися щойно видані каталоги популярних акційних книжкових торгів з Лейпцига (ф. V, № 2099). У наукових європейських колах були добре відомі зацікавлення Е. Р. Штерна комплексними зібраннями фахової літератури, про цей історичний факт дізнаємося також з епістолярного джерела: комісія німецької Академії наук у листі від 25 вересня 1909 р. з Лейпцига до Одеси запропонувало Е. Р. Штерну придбати бібліотеку грецького археолога і нумізмата Йоганна П. Ламбросо (ф. V, № 2090).

Водночас у той період власна бібліографічна діяльність Товариства продовжувала розвиватися. Важливою подією у даному процесі було те, що у 1910 р. в Одесі А. В. Ристенко, дійсним членом і бібліотекарем Одеського товариства, приват-доцентом Новоросійського університету було укладено та опубліковано каталог "Рукописи, принадлежащие библиотеке Императорского Одесского Общества истории и древностей..."¹⁹ Як зазначав сам укладач, на описання рукописного зібрання бібліотеки Товариства звернув увагу секретар Товариства професор О. І. Маркевич, а пильний догляд до праці Ристенко здійснювала Рада Товариства (професори Е. Р. Штерн, А. А. Павловський, М. Г. Попруженко, С. Г. Вілінський, А. В. Лянгінов). У цьому каталозі здебільшого зорієнтованого на описання церковнослов'янських та російських рукописів, а також листів і документів російською мовою, були спорадично відображені і російськомовні рукописні матеріали нумізматичного змісту. У даній групі: позиції з шифрами II. 26. 60. "Список монетам, принадлежащим Керченскому градоначальнику И. А. Стемповскому..." II. 90. 124. автограф Стемповского – каталог древних медалей графини Эдлина на фр. яз.

III. Джерелознавчі галузі знань

1827 г.²¹, IV. 8. 160. У збірнику статей членів Товариства містилася 5). Записка по мінц-кабинету, находяще-муся в Саратовской семинарии соч. Іакова, еп. Саратовского (со снимком – л. 32–49 об.)²². Така досить скромна репрезентованість у каталозі, де основна частина нумізматичних рукописів залишилася за його межами, зумовлена тим, що документи нумізматичного змісту, зокрема ті, що походили з XIX ст., було написано французькою і німецькою мовами.

Отже, цінні з точки зору історії науки рукописні джерела, як і власне розвиток нумізматичних досліджень в Україні в XIX – на початку XX ст., пов'язані із поста-тями цілої плеяди видатних вчених: І. П. Бламберга, О. О. Стемпковського, І. І. Граперона, А. Ф. Спади, М. Н. Мурзакевича, О. Л. Берг'є-Делларда, Е. Р. Шгер-на та ін. Саме ці науковці були водночас власниками колекцій, їх збірки склали джерельну базу для наукової творчості них самих та інших дослідників античних монет Північного Причорномор'я. Інтенсивний розвиток нумізматичних студій був пов'язаний із фундацією і започаткуванням діяльності музеїв старожитностей у першій половині XIX ст. – Одеського, Феодосійського, Керченського. Значна роль в їх створенні та становленні належала деяким із згаданих вчених, оскільки саме їх приватні збірки слугували основою для формування колекцій мінц-кабинетів музеїв. Загалом у фонді товариства відзначилися багатоаспектні за змістом оригінали і копії рукописів: описи мінц-кабинетів (приватних і публічних), списки і каталоги монет, класифікаційні таблиці типології монет, допоміжні алфавітні, хронологічні покажчики, історичні дослідження щодо атрибуції старожитних монет і нових знахідок рідкісних, маловідомих і цінних монет, розвідки з нумізматичної метрології про чеканку та грошовий обіг у різних народів, повідомлення, перелік та огляди знахідок і монетних кладів під час археологічних розкопок у Північному Причорномор'ї, щоденники, плани розкопок, до яких інколи додається ілюстративний матеріал (зображення, відбитки монет). Згадки з нумізматичної тематики містяться у різнобічному за змістом листуванні членів Одеського товариства історії та старожитностей.

Таким чином, комплекс рукописних пам'яток нумізматичної тематики з архіву Одеського товариства історії та старожитностей з фондів ІР НБУВ є вагомим джерелом вивчення історії науки в Україні у XIX – на початку XX ст.

²¹ Вспомогательные исторические дисциплины: историография и теория. Гл. IX: Нумизматика / Кондуфор Ю. Ю., Санцевич А. В., Румянцева В. В. и др. – К.: Наук. думка, 1988. – С. 147–160.

²² Лисоченко І. Д. Архів Одеського товариства історії і старожитностей / Зб. оглядів фондів відділу рукописів. – К., 1962. – С. 49–50.

²³ Тукчина І. В. Русская наука о классических древностях Юга России (XVIII – середина XIX в.) – СПб.: Наука, 2002. – С. 111.

²⁴ Про взаємні наукові контакти в галузі нумізматичної епистоли І. П. Бламберга зі С. Я. Шодуаром див. Булатова С. О., Біленький С. А. Матеріали з історії бібліотеки баронів де Шодуар у фондах Інституту Рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. Вип. 6. – К., 2000. – С. 62.

²⁵ Новый энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона – СПб. – Т. 6. – Стб. 864.

²⁶ ІР НБУВ, ф. V, № 1017, арк. 14 зв.–15 зв.

²⁷ Там само, ф. V, № 1020, арк. 16–16 зв.

²⁸ Там само, ф. V, № 1045, арк. 1–7 зв.

²⁹ Шилов Л. А. Спада Антон Францевич // Сотрудники Российской национальной библиотеки. – деятели науки и культуры: Биографический словарь. – СПб., 1995. – Т. 1. – С. 484.

³⁰ Ф. К. Стемпковский Иван Александрович // Русский Биографический Словарь. – СПб., 1909. – Т. Смеловский-Суворина. – С. 377.

³¹ Мюннет Т. Е. Description de medailles antiques, grecques et romaines... – 6 vols. Paris, 1806–1813; Суппл. – 9 vols. – Paris, 1819–1829. Про посилання на каталог Мюнне див. численні нотатки у тексті "Списку...", а також висновки комісії наприкінці у рубриці "Avertissement": (ф. V, № 1189, арк. 36 зв.).

³² Стемпковский И. А. Мысли относительно изысканий древностей в Новороссийском крае // Отечественные записки. – 1827. – Ч. 29. – Кн. 81. – С. 40–72.

³³ Тукчина І. В. Русская наука о классических древностях Юга России (XVIII – середина XIX в.) – СПб.: Наука, 2002. – С. 137–139.

³⁴ Там само.

³⁵ Булатова С. О., Біленький С. А. Матеріали з історії бібліотеки баронів де Шодуар у фондах Інституту Рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського // Архівна та рукописна спадщина // Рукописна та книжкова спадщина України. Вип. 6. – К., 2000. – С. 623.

³⁶ Новый энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. – СПб. – Т. 6. – Стб. 234–235.

³⁷ ІР НБУВ, ф. V, № 1572–1577, арк. 5 зв.–8.

³⁸ Лисоченко І. Д. Архів Одеського товариства історії і старожитностей / Зб. оглядів фондів відділу рукописів. – К., 1962. – С. 49–61.

³⁹ Рукописи, принадлежащие библиотеке Императорского Одесского Общества истории и древностей Вып. 1. Рукописи церковно-славянские и русские, документы и письма. / Сост. Рыстенко А. В. – О.: Славянская типография Е. Христоделос, 1910. – 88 с.

⁴⁰ Там же. – С. 36.

⁴¹ Там же. – С. 55.

⁴² Там же. – С. 74.